

A nemzeti öntudat nevelése

AZ EMBER ÉLETFELADATAI. Minden emberi élet megoldandó feladat: célok és eredmények sorozata. E célokat az ember számára a vallás vagy filozófia tüzi ki, de egyúttal ezektől függ az is, milyen megoldandó életfeladatokat látunk magunk előtt. E célok azonban csak később válnak saját célokká, a gyermeknek még nevelői állítanak megközelítendő célokat.

A *keresztény nevelőnek* kétféle célt kell növendéke elé állítani: egy igazi célt, amely túl a földi életen érhető el s egy közelebbit, amely evilági életünkre nyújt utbagazításokat. Bár az előbbi cél az igazi, ez utóbbi csak amannak velejárója, mégis előbb erre a földi életre kell nevelnünk, mert e nélkül nem érhetők el a transzcendentális célok sem. Egyszóval ahhoz, hogy a magasabbrendű élet ideális céljait elérhessük, szükséges, hogy minél tökéletesebben éljük le földi életünket.

Bár — mint mondtuk — a gyermek s ifju elé előbb mi, nevelők, állítunk célokat, mégis valamennyien csak magunk oldhatjuk meg életfeladatainkat. Ebből következik, bármennyire törekszünk is anyagiakkal és nevelő munkánkkal előkészíteni a gyermek jövőjét: annak elérése egyedül a gyermektől függ. A nevelés itt csak arra vállalkozhat, hogy a gyermeket, ifjut ebbe a munkába beállítsa, s megjelölje számára az utakat, amelyeken át előbbi célok megközelíthetők.

A *közelebbi, földi célok* elérésére a szülőkön s több más, önkénytelenül vagy tudatosan ható tényezőn kívül az iskola van hivatva nevelni az új nemzedéket. E cél eléréséhez fejleszteni akarja a reábizott gyermekek testét, bővíteni szándékozik szellemi képességeiket, növelni kívánja tudásukat, melyet alkalmilag és gyakorlati úton szereztek, lelki tartalmukat és szellemi kincseiket. Így akarjuk az iskola nevelő-munkájával »főlemelni« a gyermeket az emberiség általános szintjére, sőt még magasabbra is, ha képes rá.

Az a nagy kérdés azonban, *miért akarjuk nevelni a gyermeket?* Látszólag könnyű rá a felelet: emberré, művelt felnőtté. Ma azonban úgy látszik, többre van szükségünk, hogy célt érzünk. Mindenki *valamilyen* embernek született, s ez a valami döntően meghatározza élete folyását. Aki magyarnak született, azt elsősorban erre, a *magyar életre* kell nevelni. Ime az első szempont, amire a magyar iskolának nevelő munkájában figyelemmel kell lennie.

Ezzel kapcsolatban azonnal felvetődik a második szempont: *kik nevelünk?* Milyen az, akit nevelni akarunk? Itt ismernünk kell feltétlenül a reánk bízott gyermek testi és lelki habitusát. Aki magyar gyermeket akar nevelni, tudnia kell a magyar gyermek általános jellemzőit.

A *magyar gyermek* a magyar kultúra hatása alatt lesz igazán magyarrá, amit a mi tudatos nevelőmunkánk van hivatva előmozdítani. Már bizonyos átöröklött vonásokat, készségeket, adottságokat hoz magával minden gyermek, így a magyar is, ezeket azonban — ha csak nem akarjuk, hogy elsenyvedjenek, tovább kell fejlesztenünk. Itt hárul nagy feladat az iskola nevelőmunkájára: a magyarság értékes tulajdonságainak fönntartása és kifejlesztése, másrészt azonban a tipikus magyar hibák elleni küzdelem is.

A *magyar gyermek* jellemvonásának összeállításával sokan foglalkoztak már. Legelőbb talán Széchenyi István gróf mutatott rá értékes nemzeti sajátosságainkra és káros hibáinkra is. Az ő nyomdokán haladva kísérelte meg Imre Sándor a magyar faj jellemző tulajdonságait (Széchenyi I. nézetei a nevelésről [1904]) összefoglalni és a magyar faj antropológiai jellemvonásait Herman Ottó vizsgálta, s a magyar faj legjellegzetesebb tulajdonságának a *szemet* tartotta, a magyarnak őszinte, nyílt, becsületes, nyugodt tekintetét. Ujabban Bartucz Lajos vizsgálta tudományosan a magyar típust. Szerinte a magyar faj antropológiai tekintetben öt típusra oszlik: északi, balti, nyugati, alpesi dinári típusra, aszerint, ahogy e népekkel keveredtünk. Mindegyik magyar.

A *magyar gyermek* általában nagyon tehetséges, többsége azonban idegenkedik az elméleti gondolkozástól. A magyar gyermek gondolkozása egyenesen józan, reális, kerüli a körülményes (agyafurt) és elvonatkoztatott gondolkozást. De világos fejű, általában komoly. Ha gondolkozó, szeret elmélyedni. Tehetsége különösen a gyakorlati irányokban sokoldalú. Érzékeny, becsületes, nyílt; helyesnek tartott gondolataihoz ragaszkodik. Lelkesedni tudó és lelkesedni szerető, de a munkában nem kitartó. Figyelme és érdeklődése könnyen ellankad, lelkesedése lelohad. Sőt nagy baj, hogy éppen közvetlenül a munka befejezése előtt hagyja abba a fáradozást, s így kárba vesz mindaz a sok előbbi munka.

Ezek ismeretében világosan látszik a cél: erősítsük a magyar gyermekben a kitartást, szoktassuk rendszeres munkára, mélyítsük el gondolkozását s tegyük képessé a magasabb absztrakciókra, végül tegyük fogékonnyá az elmélet iránt is. Másrészt fejlesszük jó tulajdonságait: a józan magyar gondolkodást, kiváló gyakorlati képességeit, egyes kiváló tehetségeit, igazmondását, szavahihetőségét,

szótartását, fogékonyságát, lelkiismeretességét, lojalitását, a tradíciók tiszteletét, józan konzervativizmusát, a családi élet tisztaságát, hazafiasságát, lelkesedését minden szép és nemes iránt.

A gyermeket, különösképpen pedig a magyar gyermeket a magyar, a mai magyar életre kell nevelni. Ez nem azt jelenti, hogy tagadjon meg minden közösséget a multtal s csak a mának éljen; ellenkezően: gyökerezzen egész lelkével a multon, s élje a mát úgy, hogy egyuttal a jobb jövőt készítse elő.

Minden kornak megvannak a maga jellemzői. Korunkat az átértékelés korának szokták nevezni, ami azt jelenti, hogy megváltozott az értékelés, nem azt tartjuk értéknek, amit eddig annak hittek, az anyagi értékeket tettük uralgókká, mivel a mindennapi élet ezt követeli meg legjobban tőlünk s éppen az anyagiak előteremtése ma a legnagyobb gond. Így azután természetesen az ideális értékek háttérbe szorultak.

Az értékeknek ez az ingadozása magával hozta a világnézeti ingadozást is: az emberek sokféle és változó világnézetűek lettek.

Ez is bizonyítja korunk átmeneti jellegét. Mert míg a görög világot a szabadság és függetlenség gondolata, a középkort a keresztény szolidaritás eszméje, a fölvilágosodás korát az egyéni szabadság legszélsőbb megvalósítására való törekvés jellemezte, korunk jellemzőjét nem lehet ilyen röviden összefoglalni.

Ha mégis meg akarjuk állapítani korunk főbb jellemvonásait, rá kell mutatnunk a technika, az ész, a gép uralmára; a szociális gondolat kifejlődésére; a gazdasági eszmék előtérbe nyomulására, a politikának mindent behálózó tultengésére, a nemzeti és faji gondolat fellángolására, hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Mindezek nevelése elől nem zárkozhatik el korunk magyar iskolája sem.

Mi mégis ma a legfontosabbnak a nemzeti gondolattól átítatott *nemzeti öntudat* nevelését tesszük a mai magyar iskola nevelőmunkájának központjába, mert a mai értelemben vett nemzeti öntudat nevelése magában foglalja a helyes szociális érzés, a közösségtudat, a magyarságismeret egész körét és terjedelmét.

Korunk a nemzeti gondolat uralmának színezetét viseli magán. Ezen alapszik az olasz fasizmus, a német nemzeti szocializmus, de ez uralkodik a francia, angol, vagy az utódállamok politikájában is. Ez a szó szoros értelmében vett nemzeti gondolat egyuttal a demokratikus felfogással is érintkezik, mivel azt vallja, hogy nemzeti az, ami népi. A népi (völkisch) gondolat vezet azután a faji gondolat-

hoz. Minden nép és nemzet elkülöníti magát faji szempontból az őt körülvevő környezettől s a maga sajátos tulajdonságainak kiművelésére törekszik. Ez a nemzeti gondolat, amely nemzeti öntudattá érlelődik, nemcsak érzésszerű vagy dialektikai magyarságot követel, hanem aktívabb magyarságot, cselekvő hazafiságot, de elsősorban a magyar kultúra magyarrá tételét a legszélesebb népi alapon.

A nemzeti gondolat által felébresztett szociális felfogás hatására mutat az, hogy ma a tömeg uralkodik az egyén felett, amit *kollektivizmusnak* neveznek. Mig a régi értelemben vett tömeg azonban szervezetlen, szerte hulló embercsoportosulás volt, a mai kollektív tömeg szervezett még hozzá nemzeti tömeggé lett. Jaspers írja egy helyen: »Mig azelőtt az uralkodókat és diplomatákat kellett ismerni, hogy az ember tudhassa, mire számíthat, ma a tömeg tulajdonságait kell ismerni. Életföltétellé lett oly működést teljesíteni, mely valamiképp a tömeget szolgálja.«

Ezek szerint az állam ma a többségi elv alapján álló demokratikus szervezet, amely tehát szintén a tömegtől függ. Ez a kollektívizmus bizonyos nivellálást teremt a nemzet polgárai között, s ez az, ami ma annyira megsokszorozza az egyes nemzetek erejét.

Mivel mint mondtuk, a mai tömeg, a kollektív közösség hatalmát szervezett alakban gyakorolja, természetesen *vezetőre* van szüksége. Ki tudja vezetni a tömeget? Aki azt teszi, ami mintegy visszhangja az átlagos tömegakarathoz. Másrészt mivel ebben a tömegben az egyes ember a főbbi társának érzi magát, természetesnek látszik a gondolat, hogy az egyenlőtlenségek megszüntetésére törekszik úgy társadalmi, mint vagyoni és jövedelem tekintetében. Így jutunk vissza a szociális gondolathoz, amely a mai állam egyik uralkodó eszméje lett.

Hogy az így felébresztett s a végsőkéig felfokozott nemzeti és közösségtudat mire képes, világosan mutatja az olasz és német nemzeti erők szinte hihetetlen felduzzadása és meg nem alkuvó önbizalma, amely mótörja minden haladásnak.

Amíg azonban egy nemzet eljut az igazi nemzeti öntudat érzéséhez, hosszú és nehéz nevelőmunkát kell végeznie. Mit jelent ez nálunk, magyaroknál?

Elsősorban egy új és egész népünket átfogó *nemzetnevelést követel.*

(Folytatjuk.)

